

Bibliotekaren

**KRIGEN
I UKRAINA:**
Bibliotekarer
på frontlinja
side 8

**PROFESSOR
DAVID LANKES:**
– Demokratiet er under
press i USA
side 18

**INNENFOR
MUREN I GAZA:**
Hvordan drive bibliotek
uten tilgang?
side 22

**B
F**

Innhold

8

Krigen i Ukraina har rammet bibliotekene hardt. Vi har møtt Jaroslava Sosjynska fra den ukrainske bibliotekforeningen som forteller om bibliotekarenes kamp for frihet.

12

I Bø i Vesterålen er ukrainske flyktninger godt i gang med å lære seg de uskrevne reglene om det norske samfunnet. På biblioteket finner de litt av den hjelpen de trenger.

2

18

Forsøk på å fjerne bøker fra bibliotekene er en trussel mot demokratiet. Les vår samtale med bibliotek-guru David Lankes.

- 04 Leder
- 06 Smått og stort fra bibliotekets verden
- 08 Bibliotekarer på frontlinja
- 12 Scene for scene, bok for bok – ukrainske flyktninger i Norge
- 18 Demokratiske utfordringer truer bibliotekene – en samtale med David Lankes
- 22 Gaza: Hvordan drive et bibliotek uten tilgang til bøker?
- 28 Norske folkebibliotek uten pallplass i Norden
- 32 Landsmøtet: Hva står for døren, Bibliotekarforbundet?
- 34 BF Forsikring: Hold brannøvelse hjemme

22

I Gaza er tilgangen til bøker begrenset. Vi har vært på innsiden av helsebiblioteket ved al Shifa-sykehuset.

ISSN 0804 - 4147 ISSN 1503-836x (online)
Bibliotekaren er Bibliotekarforbundets tidsskrift
og utkommer tre ganger i året.

Redaktør

Margrethe Gaassand
E-post: margrethe.gaassand@bibforb.no

Henvendelser om annonser rettes
til redaksjonen:
margrethe.gaassand@bibforb.no

Design

Marianne Lydersen, Marianne Eidal
og Trude Raanæs

Adresse

Sandakerveien 114A, 0484 Oslo

Abonnement

Kr. 290,- pr. år betales til BFs konto
6039.05.64093. Merk innbetalingen
Abonnement. Henvendelser om abonnement
rettes til BFs sekretariat: bf@bibforb.no

Trykkansvarlig

RK Grafisk

Forsiden

Tema: Internasjonalt
Illustrasjon: Magnus Voll Mathiassen / ByHands

3

#3

En verden av bibliotek og bibliotekarer

Da jeg var student, skulle studiet være medarrangør av BOBCATSSS 2011 i Szombathely i Ungarn. Sammen med en gruppe medstudenter og studenter fra Ungarn og Østerrike fikk jeg gleden av å være en del av arrangørgruppen. For dere som ikke kjenner til BOBCATSSS, er det et årlig, internasjonalt biblioteksymposium arrangert av studenter ved universiteter og høyskoler i Europa, hvor en av hovedfunksjonene er å legge til rette for nettverksbygging på tvers av landegrensene.

For meg åpnet opplevelsen døra til bibliotekverden. Betydningen bak ord som folkeopplysning, demokrati, ytringsfrihet, gratisprinsippet, informasjon- og kildetilgang, samfunnsbygging og stedsutvikling fikk en ny dimensjon. Møtet med andre studenter og profesjonsutøvere fra hele verden ga en fellesskapsfølelse som var øyeåpnende. Selv om utgangspunktet kan være ganske forskjellig med tanke på blant annet rammeverk og kultur, økonomi og teknologisk tilgang, er det likevel noen sett med verdier og målsettinger jeg opplever som ganske universelle, og mange av problemstillingene og utviklingstrekkene overraskende like på tvers av landegrensene.

Arbeidet med BOBCATSSS ga meg også tilgang til International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), og gjennom IFLA kom jeg i kontakt med personer som, i mangel av et bedre begrep, kan kalles bibliotekaktivister og endringsagenter. Her snakker vi bibliotekarer og bibliotekentusiaster som setter det faglige engasjementet sitt i et større perspektiv og som enten gjennom solidaritetsarbeid eller i arbeidet med samfunnsbygging,

stedsutvikling og ikke minst tilgang på informasjon bruker biblioteket som et ledd i et større sosialt og/eller demokratisk arbeid. Som professor R. David Lankes så fint har uttalt: «To be a librarian is not to be neutral, or passive, or waiting for a question. It is to be a radical positive change agent within your community.» Dette er en tankegang og et engasjement jeg finner beundringsverdig og inspirerende. Senere i bladet kan dere lese Aud Gjersdals samtale med nettopp Lankes om biblioteket og truslene mot demokratiet.

Det er vanskelig å nevne IFLA uten å kommentere kontroversene rundt beslutningen om at verdenskongressen i 2024 skulle avholdes i Dubai, spesielt når IFLA nevnes i samme avsnitt som bibliotekaktivisme og demokrati. Jeg kan forstå IFLAs ønske om å avholde kongressen i Midtøsten med tanke på nedslagsfelt, muligheten for å kunne sette dagsorden og av hensyn til geografisk inkludering. Men og her er det et stort men, å legge kongressen til et land hvor homofili er forbudt og hvor deltakelsen for mange rett og slett ville ha blitt utrygg, om ikke farlig, er svært problematisk. Når det i tillegg viste seg at Dubai la restriksjoner på hvilke temaer som kunne bli diskutert, er vi langt forbi hva en organisasjon som jobber for inkludering, demokrati, informasjonstilgang og ytringsfrihet kan godta. Heldigvis gikk ikke beslutningen upåaktet hen, og i Norge var kritikken fra Norsk Bibliotekforening og andre organisasjoner som vanligvis deltar på IFLAs arrangementer entydig. Nå har invitasjonen fra Dubai blitt trukket, og neste års kongress er avlyst. Så får man håpe at IFLA i fremtiden igjen vil heve fanen for inkludering, demokrati, informasjonstilgang og ytringsfrihet også når kongressen skal planlegges. Jeg vet i hvert fall om mange bibliotekaktivister som kommer til å jobbe nettopp for det. For vi trenger det faglige fellesskapet på tvers av landegrensene, hvor vi ser at målene vi jobber for settes i en større sammenheng og hvor vi kan lære av hverandres seiere og kjenne til hverandres utfordringer.

Er det en som virkelig kunne ha trengt å få oppleve et faglig fellesskap, så er det Mahmoud Abu Amer ved Gaza Health

Sciences Library på al Shifa-sykehuset. Takket være det faglige og solidariske engasjementet til Erling Bergan har BF og BFs medlemmer fått være med på å bygge opp og bidra til helsebiblioteket på Gaza igjennom mange år. Og i oktober håper vi at Mahmoud endelig får komme til Norge for faglig oppdatering, hospitering og nettverking. Det hele avhenger av om norske myndigheter godkjenner visumsøknaden.

I denne utgaven av Bibliotekaren får dere møte bibliotekarer som lever under helt andre forhold enn oss, og hvor setningen «to be a radical positive change agent within your community» får en helt annen betydning. Egne hverdagsutfordringer fremstår rimelig ubetydelige i møte med bibliotekarer i Ukraina og i Gaza som forsøker å utøve yrket under krig, okkupasjon, apartheid og blokade.

Takk for meg

Etter tre perioder og ni år i forbundsstyret, hvorav to perioder som nestleder og én periode som forbundsleder, takker jeg av for denne gang på landsmøtet i november. Det har vært et stort privilegium å få være med på å lede Bibliotekarforbundet i så mange år. Er det noe som bare er blitt klarere og klarere for meg, er det at vi trenger et fagforbund som setter bibliotekaren og biblioteket på dagsorden og som setter arbeidsrettslige forhold og faglige, økonomiske og lovmessige rammevilkår i sammenheng med bibliotekutviklingen. Vi trenger et fagforbund som i tillegg til tillitsvalgopplæring og fagforeningsarbeid engasjerer seg i demokratiutvikling, ytringsfrihet og informasjonstilgang. Så selv om jeg takker av fra forbundsstyret, forsvinner ikke engasjementet mitt for Bibliotekarforbundet.

Denne lederen ble skrevet før situasjonen i Israel og i Gaza utviklet seg til en ny krig, og bladet går i trykken samtidig som krigen og de menneskelige lidelsene eskalerer. Nå er tankene mine hos Mahmoud, hans kollegaer, familie og alle andre som opplever undertrykkelse, okkupasjon og krig.

– Vi trenger et fagforbund som i tillegg til tillitsvalgopplæring og fagforeningsarbeid engasjerer seg i demokratiutvikling, ytringsfrihet og informasjonstilgang.

Forbundsleder Veronicha Angell Bergli

Ingen kongress i 2024

Det blir ingen IFLA-kongress i 2024. Etter måneder med høylytt debatt i bibliotekmiljøet har Dubai trukket tilbake sin invitasjon om å være vertsby for kongressen. Det var ingen andre reelle tilbydere anbudsprosessen, skriver IFLA på sine nettsider.

Da IFLA i juni annonserte at de hadde vedtatt å legge neste års bibliotekkongress til De forente Arabiske Emirater og Dubai, satte det sinnene i kok i bibliotekmiljøet. Siden har mange tatt til orde for å få ILFA til å snu i saken. Ved å legge kongressen til Dubai er følgene at IFLA ekskluderer lhbt+tematikk

fra hele kongressen, og én konsekvens er at flere medlemmer ikke vil kunne føle seg trygge eller må avstå fra å delta.

IFLA har gjort revurderinger av saken underveis etter press fra omverden, men har stått ved sin opprinnelige beslutning om å gjennomføre kongressen i Dubai i 2024. I forrige utgave av Bok og Bibliotek kan vi lese at flere nå oppfordrer til boikott av Dubai, blant annet gjelder dette Norsk Bibliotekforening. Bibliotekarforbundet er ikke medlem av IFLA.

Nasjonal bibliotekstrategi forlenges

Kulturminister Lubna Jaffery kunngjorde 29. september at den nasjonale bibliotekstrategien forlenges ut 2025. Grunnlaget for utvidelsen handler om behov for å styrke arbeidet med lesestimulering og formidling i bibliotekene. Det skal også jobbes mer med å sikre den digitale infrastrukturen for innkjøp og innhold. «Bibliotek er grunnsteiner i det norske samfunnet», skriver Jaffery i forordet til den forlengede strategien.

Foto: Kristin Strøm

Tilskuddsordning til skolebibliotek gjøres permanent

Fra 2020 og frem til juni i år har Kulturrådet delt ut kulturfondbøker i en prøveordning til 200 skolebibliotek. Ordningen har hittil vært en så stor suksess at Kulturrådet har besluttet å gjøre tilskuddet permanent fra 2024. Det foreligger også et ønske om å utvide ordningen med en anbefaling om å øke bevilgningen slik at flere får ta del i suksessen.

Forbundet Information og Kultur 100 år

I juni ble 250 medlemmer fra forbundet Kultur og Information samlet til jubileumsfest i Arbeidermuseets festsal i København. Forbundet markerte sin 100-årsdag med historiske tilbakeblikk, musikk og taler.

«Som fag har bibliotekarne udlevet visionen om at demokratisere adgangen til kultur, viden og information, så biblioteket ikke længere var en hellig hal, men et sted for høj som lav.»

Dette sa Tine Segel, leder av Kultur og Information, i sin tale under jubileumsmottakelsen.

Denne høsten fusjonerer forbundet med Dansk Magisterforening (DM), og 100-åringen blir en del av en langt større fagorganisasjon enn det den er i dag. En gradvis endring i yrket og utøvelsen av faget har gjort at forbundet har måttet tenke nytt, og fusjonen med DM er en del av strategien.

Foto: Jakob Boserup

Foto: DIK

«Jag är bibliotekarie, inte gränspolis»

Den svenske organisasjonen DIK – som organiserer bibliotekarer protesterer mot den foreslåtte angiverloven som den svenske regjeringen har lagt frem. Sterk motstand fra fagbevegelsen har vært gjeldende fra dag én, siden det ble kjent regjeringen ville pålegge offentlig ansatte å angi papirløse. Lærere, bibliotekarer, leger og sykepleiere er blant gruppene som har protestert høylytt, og senest 18. september møtte flere enn 1000 personer opp for å demonstrere mot regjeringens forslag.

Innføringen av en slik lov vil være dramatisk for hele offentlig sektor, ifølge forbundsleder Anna Troberg. I en undersøkelse de gjennomførte blant sine medlemmer tidligere i år, kom det frem at flere heller ville bytte jobb enn å angi noen.

Krigen i Ukraina er en krig om informasjon, og de ukrainske bibliotekarene står på frontlinja.

Tekst: Kristina R. Johnsen Foto: Den ukrainske bibliotekforeningen

Bibliotekarer på frontlinja

I begynnelsen av invasjonen føltes det som å befinne seg i en parallell virkelighet. Alt som skjedde rundt henne: granatregn, bombing, gatekamper, veisperinger, dokumentkontroller og milelange køer på butikken for å kjøpe varer minnet henne mest av alt om bilder fra andre verdenskrig.

– Jeg utviklet umiddelbart en vane med å ha en veske fullpakket med dokumenter og viktige ting i tilfelle en nødsituasjon, forteller Jaroslava Sosjynska til Bibliotekaren.

Sosjynska er administrerende direktør for den ukrainske bibliotekforeningen. Over natta, i februar 2022, ble arbeidsplassene til Jaroslava og hennes 50 000 kolleger strategiske mål. Siden februar 2022 har 1624 bygninger med kulturell infrastruktur blitt skadet eller ødelagt som følge av den russiske invasjonen. Det inkluderer 610 bibliotek, hvorav 110 er fullstendig tilintetgjort. Det viser ferske tall fra Ukrainas kultur- og informasjonsdepartement.

Tre dager før de russiske tanksene rullet over grensa, holdt Putin en tale der han hevdet at «Ukraina er en fiksjon, helt og holdent skapt av Russland, og et land uten kjerne og tradisjonene til en ekte stat». Den ukrainske identiteten var ifølge Putin et resultat av en «vestlig kampanje for å forvreng mentaliteten og det historiske minnet til millioner av mennesker».

Dypt i kjernen av konflikten ligger en kamp om narrativ, og Ukrainas bibliotek sitter på nøkkelen.

Aller først tok de russiske styrkene statsarkivene i Tsjernihiv, et mål som inneholdt sensitiv NKVD- og KGB-informasjon om sovjettiden. Dernest ble arkivene i Bucha angrepet, i likhet med arkivavdelingen i Ivankiv. Bibliotekene i Mariupol, Volnovakha, Sievjeronetsk, Hostomel, Irpin og Borodianka ble bombet. Anatolij Khromov, leder i det ukrainske Riksarkivet, kaller ødeleggelsene et slags kulturelt folkemord.

– Russland bruker ikke bare enorme militære ressurser for å tvinge oss i kne. De jobber på flere nivå for å ødelegge oss fullstendig som nasjon og stat. Dette øker bare raseriet og besluttsomheten vår for å stå imot og kjempe. Vi har mistet mange bibliotek. Vi har mistet mange bibliotekarer. Flere har omkommet, og mange har måttet flykte til andre regioner i Ukraina eller til utlandet, forteller Sosjynska.

Bibliotekene i Ukraina har vist seg å ikke bare være bygninger, de er et nettverk som har blitt limt sammen i motstanden mot nabolandet. De som står igjen, kjemper en innbitt kamp for å bevare ukrainsk kulturarv, litteratur, historisk materiale og sjel. 30. september er Bibliotekets Dag i Ukraina. Nå har markeringen et nytt motto: «Biblioteket er uknuselig».

The Ukrainian Library Association (ULA)

- ULA ble grunnlagt i 1995.
- ULA er en ikke-statlig faglig sammenslutning med individuelt medlemskap.
- ULA representerer 50 000 bibliotekarer og mer enn 30 000 bibliotek.
- ULAs medlemmer var og er ansatt i nasjonale, offentlige, akademiske, skole- og spesialbibliotek.
- Foreningen har 14 greiner og offisielle partnere – lokale bibliotekener og bibliotek – som representerer alle regioner i Ukraina.

Siden februar 2022 er det mye som har endret seg i Ukraina, men blant bibliotekarene står fortsatt den frie tanke sterkt.

– Bibliotekarer har alltid vært bærere av den frie tanke, alltid motarbeidet sensur, alltid etterlyst og gjort alt for å fremme kulturelt mangfold og meningspluralisme. Også i krigstid fortsetter vi å opprettholde disse prinsippene. Vi har stor tro på seier og gjør alt vi kan for å bringe den nærmere, forteller Sosjynska.

Der noen følger lederne, følger bibliotekarene i Ukraina leserne. I Kharkiv, som ofte er under angrep, bor mange mennesker nå i metroen.

– Utlån av bøker er nå organisert i temmelig uvanlige former på steder der befolkninga samler seg. For eksempel i bomberom, tilfluktssteder og i metroen. I tillegg er mange bibliotek åpne tilfluktsrom og oppholdssted for alle som trenger det.

De gjenværende bibliotekene har blitt humanitære knutepunkter. Mange bibliotek er nå åpne som tilfluktsrom for bomber og granater. De fungerer som sentre for mennesker på flukt, og hjelpemidler, proviant og utstyr fordeles til militære

forsvarsheter. Her kan alle ta kopier av dokumenter, få råd om bolig og humanitær hjelp, få informasjon om transportplaner, åpningstider og adresser til dagligvarebutikker, lese regler for portforbud, varme seg og spise. De tilbyr psykologisk rådgivning for traumatiserte mennesker. De gir rom for kunstterapi. Lista er lang.

– Unntakstilstanden begrenser objektivt sett mulighetene våre. Men under disse forholdene prøver vi å finne den rette balansen mellom tillatelser og forbud, hat mot fienden og forræderen, og respekt for enkeltindividet. Vi er svært takknemlige overfor alle våre bibliotekarer og pedagoger for at de er så modige og står sammen, med stor tro på Ukraina og bibliotekets oppgave, sier Sosjynska.

I tillegg gjør bibliotekarene mye frivillig arbeid som å organisere pengeinnsamlinger, veldedighetsmesser, lager mat og stearinlys. De vever til og med kamuflasjennett til militært utstyr.

«Vi har mistet mange bibliotekarer. Flere har omkommet, og mange har måttet flykte til andre regioner i Ukraina eller til utlandet»

Jaroslava Sosjynska

Informasjon på frontlinjen

Deres største, overordnede kamp handler likevel om å spre bevissthet om feilinformasjon og desinformering.

– Bibliotekarer forstår godt sin oppgave med å gi objektiv og oppdatert informasjon. Dette gjelder spesielt i okkuperte områder og områder som er nær fienden, der folk er svært forvirret og ikke vet hvilke informasjonskilder de kan stole på, forteller Sosjynska.

Det jobbes med å styrke ukrainernes digitale kompetanse og mediekompetanse, utvikle nye opplæringsprogrammer om cybersikkerhet og å holde kontinuerlig kontakt med brukerne gjennom fjerntjenester.

– Vi er under angrep av en fiende som forsøker å ødelegge den ukrainske statsdannelsen og fornekte ukrainernes eksistens som nasjon. Med all sin makt søker de å ødelegge dokumenter, publikasjoner og muntlig historie, omskrive lærebøker og fylle dem med feilinformasjon og direkte løgner, sier Sosjynska.

Krigen i Ukraina er den militære manifestasjonen av en språklig og kulturell kamp som har pågått siden 1800-tallet. Det er en krig om historie, der poesien og diktningen ligger dypt i selve kjernen. Verker av Aleksandr Pusjkin på russisk side, og Taras Sjevtsjenko på ukrainsk side, symboliserer 150 år etter at de ble skrevet fortsatt det sammensatte bildet på forholdet mellom landene.

Pusjkin var hovedskytsen i Putins begrunnelse for å ta tilbake området som tidligere hørte til det russiske imperiet. Sjevtsjenko er en ukrainsk nasjonalhelt, og bøkene hans har inspirert mange generasjoner av ukrainere til å kjempe for frihet fra Russland og være stolt av sin egen historie.

På kvelden 24. februar 2022, noen timer etter at Putin hadde beordret hæren sin inn i Ukraina, samlet tusenvis av russere seg på Pusjkinplassen i Moskva sentrum.

De sto rundt statuen av Aleksander Pusjkin med plakater med påskriften «Nei til krig», før demonstrasjonen ble oppløst av politiet.

– Fra russisk side har vi opplevd en langvarig informasjonskrig, en meningskrig, tyveri av intellektuell eiendom, som nå suppleres med terror mot sivile, bruk av makt og mobbing for å underkue ukrainerne. Men vi lever og vil leve og kjempe for vår frihet, sier Sosjynska.

Først på Krim

Det er ikke første gang ukrainske bibliotek opererer under unntakstilstand. I 2014 flyktet Luhansk- og Donetsk-avdelingene da de første kampene i krigen brøt ut på Krim-halvøya. Som en fugl Fønix gjenoppsto de på nye steder i de fortsatt frie områdene av Ukraina.

– Bibliotek, arkiver, kultursentre og utdanningsinstitusjoner er stedene som støtter og utvikler vår nasjonale bevissthet og identitet. Det er her den viktigste kampen foregår, forklarer Sosjynska.

Mange bibliotek er blitt plyndret. Okkupantene tok med seg datamaskiner, kontorutstyr, multimedieutstyr, møbler, til og med vannkokere og kaffe-traktere – til Russland. 116 bibliotek mistet også sine dokumentsamlinger fullstendig.

Ukrainske bibliotek ble også skadet da russerne sprengte vannkraftverket Kakhovka i juni i år. Materielle tap som følge av oversvømmelse er ennå ikke estimert. De totale skadene på biblioteksystemet er foreløpig estimert til om lag to millioner euro.

– Ukraina er en svært sterk og frihetselskende nasjon. Det samme gjelder for ukrainske bibliotekarer – vi elsker brukerne våre og yrket vårt. Vi vil gjøre alt for å kjempe og bevare vårt folk, sier Sosjynska.

I 2022 håpet de på et kvalitativt gjennombrudd og en slutt på krigen. Nå har de erfart hvilke enorme

militære ressurser, inkludert propaganda og desinformasjon, de har å hanske med.

– Regjeringer, internasjonale organisasjoner, nasjonale foreninger, bibliotekarer og øvrig befolkning gjør mye for å støtte folket i Ukraina. Vi er svært takknemlige for denne omfattende og mangfoldige støtten. Vi setter stor pris på våre venner og samarbeidspartnere, og vi er glade for å opprettholde kontakten og utveksle yrkes- og livserfaringer, sier den administrerende direktøren i det ukrainske bibliotekforbundet.

Samtidig er de skuffet over at internasjonale og faglige institusjoner, for eksempel FN og IFLA, som de mener fortsetter å føre en tolerant politikk overfor angriperen.

– Dette gir Russland mulighet til å spre desinformasjon på ulike nivåer og rettferdiggjøre vold og krigsforbrytelser, sier Sosjynska.

– Så hva kan vi gjøre for å støtte ukrainske bibliotekarer?

– Det globale biblioteksamfunnets profesjonelle ansvar er å formidle objektiv informasjon. Vi oppfordrer alle bibliotekarer til å kjempe mot feilinformasjon, til å bryte båndene til russiske institusjoner,

til å fortelle verden mer om Ukraina og ukrainerne, å bidra til å stå imot dette blodige, diktatoriske regimet og til å bevare og fremme demokratiske verdier.

I sin nye hverdag, forsøker Sosjynska å holde kontakten med familie, venner og kolleger, spesielt når det ikke finnes strøm, internett eller mobilkommunikasjon.

Psykologisk stabilitet og hvile er en prioritet, men ikke alltid like lett å få til.

– Vi prøver å disponere tiden og kapasiteten vår på best mulig måte, selv om det meste er akutt, viktig og må løses umiddelbart. Å få nok hvile er en svært viktig prioritet for ikke å bli utmattet og falle inn i en depresjon, sier Sosjynska.

Sosjynska avslutter med at de er svært takknemlige for støtten fra bibliotekarkollegiet globalt og for alle utenlandske kolleger som har tilbudt ukrainske bibliotekarer jobb eller praksisplasser.

Kilder: The Guardian, Ukrainian Lessons, Regjeringen, FN-sambandet

Fakta og bakgrunn om krigen i Ukraina (Kilde: FN)

- 24. februar i fjor iverksatte Russland en storskala invasjon av Ukraina.
- Angrepet var et klart brudd på FN-pakten og er dermed ulovlig.
- Krigføringen har medført alvorlige krigsforbrytelser.
- Ukraina-konflikten begynte først i 2014 og har foregått på ulike nivåer: mellom grupperinger innad i Ukraina; mellom ukrainske myndigheter og Russland, og mellom NATO og Russland.
- Forholdet mellom Russland og Vesten har ikke vært så spent siden den kalde krigen.
- Ukraina grenser til både Russland og EU.
- Forenklet så har ukrainerne som bor vest i landet vært EU-tilhengere, mens de i øst har foretrukket Russland.
- Valget mellom en tilknytning til EU/Vesten eller Russland skapte krisen i Ukraina.
- Spørsmål om landområder, makt, sikkerhet, historie, identitet og folkerett står sentralt i konflikten.
- Fra 1922 til 1991 var Russland og Ukraina deler av Sovjetunionen.
- Fram til 1954 tilhørte Krimhalvøya den russiske delen av det enorme Sovjetunionen.
- Da Sovjetunionen ble oppløst i 1991, erklærte Ukraina seg som en selvstendig stat.
- 90 prosent av befolkningen stemte for uavhengighet.
- Ledelsen i Moskva godtok at Krim ble en del av det nye Ukraina til tross for at flertallet av innbyggerne på Krim var såkalte etniske russere.
- Krim ble dermed folkerettslig en del av den suverene staten Ukraina etter den kalde krigens slutt.

Siden 2022 har 63 000 ukrainere flyktet til Norge. For mange har biblioteket blitt inngangsporten til et nytt liv i et nytt samfunn.

Tekst og foto: Kristina R. Johnsen

Ukrainske flyktninger får grep om det norske samfunnet scene for scene, bok for bok

«Dealing with Norwegians without understanding the Norwegian way may be quite like playing chess or poker without knowing the rules», skriver forfatter Karin Ellis i boka *Working with Norwegians*.

Siden begynnelsen av 2022 har 63 605 ukrainere søkt asyl i Norge. Vi har besøkt Bø i Vesterålen, lengst nord i Nordland, en kommune som har blitt hjemmet til 28 av dem.

Innsider-guiden til hvordan nordmenn tenker og oppfører seg både på arbeidsplassen og sosialt har gått på rundgang hos de ukrainske flyktningene det siste året.

– *Working with Norwegians* har knapt vært innom bibliotekskranken, før den har blitt røsket vekk igjen, forklarer biblioteksjef Astrid Andreassen på Bø folkebibliotek.

– Den sier en del om de uskreve tingene, som vi gjør helt uten å tenke over det, forklarer hun.

Boka har blitt én av bibliotekets mange inngangsporter for ukrainere til det norske samfunnet. Side for side, filmscene for filmscene, bok for bok, terningkast for terningkast, får bygdas ukrainske flyktninger bedre og bedre grep om dette folket, om dette landet, som de har ankommet for et knapt år siden med sine nyopptrykkede røtter og håp for framtiden.

Victoria Khlopotova fra Odessa i Ukraina tar en bit av ostekaka hun har blitt servert, nikker og lytter

oppmerksomt på sidemannen. I samarbeid med Frivilligsentralen og LHL arrangeres det jevnlig språkkaféer på biblioteket. Nå diskuterer de livlig hva som er riktig bruk av ordene skal og vil. Hun opplever at små nyanser kan utgjøre store forskjeller de dagene i uka hun er i språkpraksis hos den lokale banken.

For Victoria er fremtiden avhengig av hvor mye hun klarer å lære de neste månedene.

– Vi har ett år med skole og lærer norsk. Så må vi finne jobb, og da må du kunne språket.

Etter endt praksis har hun et håp om å få fast jobb i bransjen. Derfor supplerer hun den obligatoriske ettårige skolegangen med et online språkkurs som hun betaler av egen lomme. Og ikke minst: Hun tropper opp på biblioteket på hver eneste språkkafé for å snakke og høre norsk. Her spilles ofte språkspillet Amigos!, som er blitt en storfavoritt hos mange ukrainere. Her skaffer hun seg gjerne også bøker og underholdning som virkelig får det til å løsne: Filmer på russisk, med norsk tekst, noe som slår an også hos flere:

– Jeg har sett Narvik og Troll. Og lest Regine Normann, hun kom herfra, sier Tetiana Dovhenko.

– Ibsen. Henrik Ibsen, sier Michael Zingarenko, og nikker sakte og anerkjennende.

Flere mødre forteller at de har funnet bøker til både barna og seg selv. Eventyrbøker, bøker om

Bø Folkebibliotek lengst nord i Nordland jobber aktivt for å åpne dører for kommunens nye landsmenn.

seksualitet og pubertet til tenåringsbarna, og ikke minst: språkressurser.

Det lokale biblioteket er også slått sammen med kommunens utstyrssentral, så her finner ukrainerne også mye utstyr til sport, tur og vinterlek. Utstyr som ofte er obligatorisk på barnas skoleturer og aktiviteter, men som foreldre og elever må skaffe til veie selv.

Det finnes også andre utfordringer i hverdagen, som språkkaféene hjelper mot. På skolen lærer de å snakke og skrive bokmål, som er diametralt forskjellig fra den nordnorske dialekten som omgir dem ellers i samfunnet. Å ta kontakt med lokalbefolkninga og å skulle bli en del av samfunnet, blir en stor bøyg.

– Det høres ut som én sammenhengende lyd, så har de sagt ei hel setning. Det er veldig vanskelig å forstå, forklarer Olena Soldatko.

– Nordmenn er veldig annerledes. Samtidig er vi også helt like, sier hun, og legger til:

– Det har vært fantastisk å komme hit. Vi har blitt tatt imot veldig bra. Men det er mye å lære.

På spørsmål om hva de ønsker seg, svarer mange at det trengs en bedre norsk ordbok. Bøker om norsk språk og samfunnsliv på russisk og ukrainsk står også høyt på lista.

Et kulturelt angrep

Alle kommuner i Norges land er berørt av både krigens i Ukraina og den ukrainske flyktningstrømmen.

– Det er ikke én plass i Norge som ikke er berørt av invasjonen i Ukraina. Det er store grupper mennesker, og det merkes i hele landet. Det er ute i distriktet, i lokalmiljøene, at det vi jobber med har betydning. Vi bygger opp en nasjonal tjeneste, men det er der ute det har betydning. Det som skjer på biblioteket i Bø har jeg lyst til å lese mer om, sier Svein Arne Tinneland, direktør for avdelingen for bibliotekutvikling i Nasjonalbiblioteket.

Ukrainske historiske bibliotek og arkiver har vært et nøkkelmål i de russiske angrepene.

Ødeleggelsene av arkivene kan ses på som et slags

Fra Ukraina til Nord-Norge: Her foregår den daglige voksenopplæringa for de ukrainske asylsøkerne i kommunen.

kulturelt folkemord, forklarte Anatolii Khromov, leder for det ukrainske statsarkivet til The Guardian tidligere i år.

– *Hva betyr det å ødelegge et lands arkiver og samlinger?*

– Grunnen til at det skjer, er gjerne at en vil fra et folk historia deres. Dette er et kjent bilde fra krigssituasjoner. Det er en direkte måte å si at din historie ikke er verdt noe, “den kan like gjerne bare ødelegges”. Jeg tror nok dette er relativt bevisst fra russernes side, sier Tinneland til Bibliotekaren.

Allerede uken etter at krigen brøt ut i februar 2022, begynte mobiliseringen her til lands.

– Den flerspråklige bibliotekstjenesten vår begynte å jobbe med å skaffe mer ukrainsk litteratur med en gang vi skjønte at det ville komme en flyktningstrøm fra Ukraina.

Kort tid etter fikk Nasjonalbibliotekets avdeling for bibliotekutvikling flyttet over en million kroner i budsjettet til å få tak i ukrainske bøker.

Ressurser i Norge

- Som de fleste bibliotekarer kjenner til, er DFB et støtteapparat for alle landets bibliotek, slik at de kan være i stand til å betjene brukere på det flerkulturelle feltet på en effektiv måte. De har tre hovedfunksjoner:
- Innkjøps- og katalogavdeling for litteratur og andre medier på mange språk.
- Nasjonal fjernlånssentral for litteratur og medier på andre språk enn norsk.
- Gi veiledning om bibliotekstjenester til et flerkulturelt norsk samfunn.
- Målgruppa er folkebibliotek og andre bibliotek.
- DFB har hatt nasjonalt ansvar for flerspråklige bibliotektilbud siden 1975.
- Fram til 2017 var DFB organisert inn under Deichman bibliotek, men drives nå av Nasjonalbiblioteket.

Språkkafé på Bø Bibliotek. Til venstre biblioteksjef Astrid Andreassen i samtale med Olena Soldatko. Til høyre: Victoria Khlopotova.

Før invasjonen fantes bare et par hundre ukrainske bøker i samlingene. Etterspørselen var beskjeden. Nå jobbes det systematisk med å bygge opp en større samling til ukrainerne.

I juni 2022 skriver man at man har mottatt to tonn ukrainske bøker.

Per august 2023 foreligger det nå 7500 eksemplarer av bøker på ukrainsk.

– En imponerende kort responstid, sier Tinneland. – *Hvordan foregår arbeidet ute i landets biblioteker?*

– Mange biblioteker organiserer språkkaféer og har andre ressurser. Amigos! har slått godt an, som i Bø. Det er først og fremst kommunene som har ansvar for språkopplæringen gjennom voksenopplæringen, men det finnes også noen språkressurser ute i bibliotekene.

Det er først og fremst kvinner med barn som søker seg til bibliotekene, forteller Tinneland. Så er også de fleste ukrainske flyktninger som ble

bosatt i Norge i 2022 kvinner og barn – de utgjør godt over 75 prosent av gruppa.

– Barnegruppa er viktig, sier Tinneland.

– Mange av dem som bestiller bøker hos oss, fra vår samling, til utlån til bibliotekene, vil ha bøker om alt annet enn krig. De etterspør lette bøker, kjærlighet, humor, noe som kan lette hverdagen deres. Fra biblioteket ønsker de seg ofte den litteraturen og de bøkene som vi også liker å omgi oss med. Ofte historiske bøker, som nok kan ha sammenheng med at bibliotekene og ukrainernes egne samlinger har vært strategiske mål for russerne å utsette.

– *Hvilken rolle spiller biblioteket i disse menneskenes liv?*

– Over hele landet merker vi at biblioteket blir et sted der flyktningene kan møtes utenfor voksenopplæringen, møte livet rundt seg i samfunnet. I mange kommuner brukes biblioteket ganske bevisst som integreringsarena. Der har man mulighet for å lage møter mellom mennesker.

– *Hva kan bibliotekene gjøre?*

– De må følge opp ytterligere dette med å låne ut bøker på morsmålet, men også legge til rette for at folk kan møtes og prate med hverandre, både som gruppe og seg imellom. Gjerne gjennom språkkafé-arbeid og den type ting. De sitter ikke passivt og ser på.

Gulnara Bakke er hovedbibliotekar ved Det flerspråklige bibliotek (DFB) med ansvar for de ukrainske samlingene.

Tross den store innsatsen med å utvide samlingen, er det fortsatt stor etterspørsel etter ukrainske bøker.

– Vi trodde det ville holde, men har fortsatt mye jobb foran oss med å bygge opp samlingen, sier Bakke til Bibliotekaren.

Bibliotekene ønsker seg særlig mer tospråklige bøker på ukrainsk og norsk. Mange spør også etter norske forfattere på ukrainsk for å bli bedre kjent med det norske samfunnet gjennom skjønnlitteratur. Andel barn og ungdom blant ukrainske flyktninger

er uvanlig stor. Mange ungdomsskoler og videregående skoler kontakter DFB og ber om bøker for elevene sine.

Gulnaras tips til bibliotekarene

1. Arrangere språkkafé for flyktninger
2. Høytlesning av ukrainske bøker for mindre barn
3. Arrangere temakveld for ukrainske flyktninger på ukrainsk med norsk tema (om norske forfattere, kunstnere, norsk historie osv.) Det kan gjøres i samarbeid med frivillige.

– Det er lurt å huske på at en del ukrainske flyktninger snakker russisk. Vi får ofte bestillinger fra bibliotek der de ønsker russiske bøker for ukrainske flyktninger. Vi har utvidet de russiske samlingene i de siste to årene, slik at ukrainske borgere kan finne passende bøker også på russisk, sier Bakke.

Høytlesning for skoleelever med biblioteksjef Astrid Andreassen på Bø Folkebibliotek.

Gratis nettressurser – bøker og lydbøker

- <https://verdensbiblioteket.no/> er en del av bibliotekene i Norge og Sverige, og er betalt av stat og kommune. Derfor er det gratis å bruke.
- Verdensbiblioteket drives av Nasjonalbiblioteket i samarbeid med biblioteket i Malmö, og er finansiert av Nasjonalbiblioteket samt Kungliga biblioteket og Kulturrådet i Sverige.
- Foreningen Stowarzyszeniu Osvitoria har gjort 70 barnebøker gratis tilgjengelig i pdf-format.
- Den bulgarske litteraturbloggen Fox Book Cafe har fått tillatelse fra forlaget Black Sheep å lese inn noen av forlagets ukrainske barnebøker og lage lydbøker av dem.
- Forlaget Stary Lew tilbyr 30 gratis titler, både for barn og voksne.
- Litteraturprosjektet BaraBooka har jobbet med Ranok Publishing House og samlet en rekke barnebøker som kan lastes ned via Google Drive.
- Forlaget Discursus har lagt ut flere av sine barnebøker til gratis bruk.
- Nettsiden 4Read.org har en samling med lydbøker for gratis strømming for både barn og voksne.
- Svitkazok har en rekke lydbøker for barn som kan strømmes fra nett eller fra YouTube. Inkluderer ukrainske eventyr og klassiske barnefortellinger.
- Storytel har laget nettsiden Kazkowyj Swit der de legger ut gratis lydbøker for barn. Her finner du et utvalg ukrainske folkeeventyr og klassiske eventyr som Rødhette, Snøhvit osv.
- KikKiddos Books har barnebøker med parallelltekst på ukrainsk og engelsk og russisk-engelsk til gratis nedlastning. Bøkene finnes i formatene epub, mobi og pdf.

Kursdag for ditt bibliotek:

Service i biblioteket

Et kurs om å gi god service og håndtere utfordrende situasjoner med besøkende.

Kursprogram for dagen utvikles i dialog med oppdragsgiver. Jeg stiller gjerne på videomøte for ytterligere informasjon.

Ta kontakt eller sjekk:

www.pvision.no/service-i-biblioteket

Scann QR-kode for mer informasjon

Tore Pukstad, tore@pvision.no; 452 15 727

Annonse

Demokratiske utfordringer truer bibliotekene i USA!

En samtale med professor R. David Lankes

Biblioteksamfunnet i USA står overfor alvorlige utfordringer som truer tilgangen til informasjon og derved demokratiet.

Av Aud Gjersdal

Det liberale demokratiet i USA slår sprekker. Ytringsfriheten er under kraftig angrep. Det pågår en intens strid mellom forskjellige grupperinger med sterkt motstridende synspunkter på en rekke spørsmål som identitet, religion og seksualitet. Alt dette gir utfordringer for bibliotekene i USA. R. David Lankes, professor i bibliotekvitenskap ved University of Texas, redegjorde for utviklingen under en konferanse ved NTNU-biblioteket i Trondheim i juni¹. Han bemerket at antall forsøk på å fjerne materiale på biblioteker i USA på grunn av uenighet om innholdet har økt betydelig etter 2020. Bibliotekarer har vært utsatt for trusler og personangrep. De er kalt for «pornografer» og «barnelokkere» av personer som vil ha enkelte bøker ut av biblioteket. Flere stater har fremmet lovforslag som forbyr biblioteket å formidle «obskønt» eller «skadelig» materiale til barn. Vedtas forslagene, kan skolebibliotekarer som bryter loven få betydelige bøter eller fengselsstraff. Nettsiden Everylibrary.org følger utviklingen med oppdatert informasjon.

Hvordan kan biblioteker i USA og andre land håndtere utfordringene knyttet til begrensning av retten til å ytre seg, polarisering og forsøk på å begrense tilgangen til informasjon? Vi tok en prat med Lankes via Zoom.

Polarisering og utvelgelse

– *Hva skjer med demokratiet i USA nå?*

– Demokratiet er utsatt for alvorlige trusler, og en av dem gjelder økt splittelse mellom forskjellige politiske, ideologiske og moralske perspektiv. Det finnes færre og færre felles fora hvor folk kan samles og komme frem til enighet, noe som er helt grunnleggende i et demokrati, sier Lankes.

– Vi har sett en økende polarisering, altså at en person med et annerledes syn blir regnet som illegitim eller tillegges dårlige hensikter. En demoniserer den andre part, sier han. Slik blir synspunkter

¹ <https://eahil2023.org/keynotes/>

David Lankes er glødende opptatt av at bibliotekarer er voktere av demokratiske verdier. Foto: Jeremy Hill

ekskludert fra samtalen, og marginalisert, men uten bruk av argumentets kraft.

– *Hva skjer i bibliotekene i USA nå?*

– Det som er tydelig over hele landet, er en tendens til å kontrollere utdanningsmetoder og informasjonsstrøm. Tilgangen til ideer begrenses. Det er veldig skremmende, sier han alvorlig. Dette gjenspeiles i skolebiblioteket, der det finnes restriksjoner på hva skolene kan undervise i, hvilke bøker som kan være på pensum og hva som er akseptabelt innhold. Det skjer i folkebibliotek og i økende grad på universitetsnivå.

– Det som er spesielt bekymringsfullt, er at man ikke lenger begrenser seg til å være uenig i synspunkter. For når en har mange nok tilhengere, forsøker en å kontrollere hva som kan og ikke kan formidles til neste generasjon, sier han.

Krever stemmer fjernet

I 2020 var det ifølge den amerikanske bibliotekforeningen 156 forsøk på å fjerne eller begrense

materiale i bibliotek i USA. I 2022 var tallet 1269. Bibliotekarer og samfunnet rundt får publisitet når de står imot disse forsøkene på å redusere ytringsfriheten.

– Det vi ikke ser, er alle bibliotek der bibliotekarene og samfunnet ikke kjemper mot det, og bøkene bare forsvinner fra hyllene, sier han. Eller at bøkene ikke kommer på hyllen, fordi de ikke blir kjøpt.

– *Hvordan kan bibliotekarene bygge tillit i en slik situasjon?*

– Ved å være konsistent i det du gjør og hvordan du gjør det, sier han, og understreker at bibliotekarer må ha prosedyrer for hvordan forslag om å forby bøker i biblioteket skal behandles. Det må gjøres i dagslys, transparent, slik at alle ser at det skjer, innhente synspunkter fra et bredt utvalg personer, og ikke minst: Lese boken.

– Men om bøkene bare forsvinner midt på natten, aldri kjøpes eller ordføreren i det skjulte har sørget for endringer i samlingen, mister vi tillit og verdien av biblioteket som institusjon reduseres

Hver gang jeg ser individuelle bibliotekarer bli truet på livet av sinte personer som vil fjerne bøker fra hyllene, ser jeg et samfunn som støtter bibliotekaren.

- David Lankes

dramatisk, sier han, og understreker at problemet ikke er at folk ønsker bøker vekk fra hyllene. Problemet er legitimiteten til forslagene.

Fra konsensus til seierherrens vilje?

– Demokratiet blir nå i økende grad betraktet som en konkurranse der sterke stemmer prøver å vinne i stedet for et system for å oppnå konsensus. Vi har da forlatt tanken om å finne den beste løsningen for samfunnet. I stedet betrakter vi demokratiet som en arena, der seier er det sentrale målet, poengterer han. Når en gruppering vinner valget, kan de få sine synspunkter utplassert – og andre fjernet. Bibliotekene blir et sted for spredning av vinnerens politiske syn.

– Før gjaldt det å finne folkets vilje, mens det nå handler om å finne seierherrens vilje, sier han, og foreslår hvordan bibliotekene kan møte dette. Først må vi forlate ideen om å være nøytral og objektiv.

– Biblioteket presenterer eksplisitt utfordrende materiale på grunn av våre egne verdier og vår profesjon, sier han, og understreker at vi må lage regler og prosedyrer for at mennesker med forskjellige synspunkt skal komme sammen. Dersom vi ikke lykkes med det, blir vi enda en fragmentert institusjon, hvor en ordfører blir valgt og går til biblioteket for å formidle sitt eget syn. Så er det neste valg og et annet parti som vil ha sine synspunkter inn, og andres ut.

– I Italia så Mussolini makten i å bruke skolebibliotekene til å spre fascisme. Å ha mange bibliotek

er ikke nødvendigvis en seier. En må være sikker på at de sprer ulike syn, sier han.

Mange perspektiver

USA har beveget seg fra en hvit majoritetsbefolkning til en mer mangfoldig nasjon med mange synspunkter. Lankes fremhever viktigheten av narrativ, som representerer fortellinger om både individet og samfunnet. Det dominerende narrative om at USA er en fantastisk progressiv plass som alltid beveger seg fremover og alltid beskytter individuelle rettigheter og friheter, blir utfordret av andre narrativer: De kan handle om marginaliserte samfunn, autentiske stemmer om svartes erfaringer, om den innfødte amerikaner, religiøse doktriner og kjønnsidentitet.

– Dette er vanskelige temaer, men fremfor å snakke om dem, demoniserer og isolerer man dem en er uenig med, sier han. Biblioteket er det rette stedet for slike samtaler, siden det hele tiden forsøker å skaffe mange synspunkter på viktige temaer.

– Det er et sted hvor mennesker kan møtes og ha vanskelige samtaler. Hvis en eliminerer disse foræne, forsvinner disse samtalene og en kan påtvinge andre sine egne ideer, sier han.

– Det er problematisk, understreker han, og forteller at det finnes to motstridende filosofier:

– Hvis vi ikke har biblioteket, mister vi kunnskap for demokratisk deltakelse. Det andre synet er at demokratiet må repareres, og det gjøres ved å skape ett narrativ og ett synspunkt, sier han, og legger til at

David Lankes ser på bibliotekarer som endringsagenter og bruker mye av tiden sin på å formidle betydningen av bibliotekarenes rolle for ytringsfriheten og demokratiet. Foto: Anna Maria Tammara

det finnes mange ulike ideologier som kommer inn og prøver å lage et dominerende narrativ, som vil forme politikken og folks liv.

Inkluderende dialog

– Så bibliotekene bør kjempe for meningsmangfold?

– Nettopp! Det er to måter å få meningsmangfold på. Den ene måten er å utvide konversasjonen slik at flere ulike stemmer blir hørt. Eller motsatt: Å splitte konversasjonen til de enkelte individuelle stemmene, slik at de ikke snakker med hverandre. Det er trusselen vi er under nå, sier han.

– Hva bør bibliotekene i Norge gjøre?

– Å skape sivile forum hvor ulike synspunkter kan møtes, sier han sakte og med et engasjert trykk på hvert enkelt ord. Så fortsetter han:

– Bibliotekene er stedet der en kan lage slike fora for alle. Så er det noe vi glemmer, sier han og tar en kunstpause.

– En av universitetets roller i samfunnet er at her kan vi diskutere over lang tid. Meningen med livet har vi diskutert de siste par tusen år. Det er en unik plass til å snakke om langsiktige ideer. Folkebibliotekene må få en tilsvarende rolle og gis mer beskyttelse

i loven. Vi må ha diskusjonene, utdanne borgerne, så det blir informerte diskusjoner over lang tid, sier han gestikulerende.

– Neste gang noen kommer på biblioteket og sier at nå vil de bli kvitt all informasjon som måtte utfordre sitt syn på x, må loven stoppe det, for vi trenger å utfordre den enkeltes ideer. De må komme med argumenter. Biblioteket er den eneste muligheten, understreker han.

På vei til Norge

– Det er mye å bekymre seg over og lett å miste håpet. Men når jeg ser eksempler på mennesker som forsøker å overvinne trendene i biblioteksamfunnet finner jeg optimisme. Hver gang jeg ser individuelle bibliotekarer bli truet på livet av sinte personer som vil fjerne bøker fra hyllene, ser jeg et samfunn som støtter bibliotekaren.

– Vil disse endringene som vi ser i USA, komme til Norge?

Han får et urolig ansiktsuttrykk.

– Ja. Disse ideene dukker opp steder som en ikke ville forvente. De stopper ikke ved grensene til USA. De stopper ikke ved folkebiblioteket.

Gaza: Hvordan drive bibliotek uten tilgang til bøker?

Driker du en Cola i Gaza, er den kontrollert av grensevakter. Lite slipper igjennom den harde blokaden, og selv bøker er gjenstand for strenge tilsyn. Ved al Shifa-sykehuset er helsepersonell prisgitt den digitale tilgangen de har til medisinsk litteratur ved Gaza Health Sciences Library.

Tekst: Margrethe Gaassand

Bibliotekaren treffer Mahmoud Abu Amer via Messenger og får en guidet tur gjennom et luftig og livlig bibliotek. Det er mandag morgen og høy aktivitet på helsebiblioteket ved al Shifa-sykehuset. Menn og kvinner i hvite frakker, dypt konsentrerte studenter. Her er det mange som opptar plassene på biblioteket. Kollegene Majda og Shaimah er travelt opptatt med oppgaver i skranken. Utenfra kan man høre lyden av sirener fra ambulanser som ankommer sykehuset og mopeder som passerer i høy fart. Dette er utvilsomt et dynamisk bibliotek i en til tider krevende verden.

I løpet av en helt vanlig dag kan strømmen forsvinne og bli borte i timevis, noe som er spesielt utfordrende for konsentrasjonen på varme sommerdager. I Gaza by kan temperaturene nå langt over 35 grader. Det skal mer til for å vippe bibliotekkoordinator Mahmoud Abu Amer av pinnen enn noen lydtekniske problemer.

Vi får til mye med de ressursene vi har tilgjengelig. Amer er spesielt glad for bibliotekets digitale ressurser og tilgangen som det gir bibliotekets brukere.

Det viktigste vi gjør, er å kurse leger, farmasøyter, fysioterapeuter, all slags helsepersonell og ikke minst studenter til å kunne bruke systemene. Slik kan brukerne finne det de trenger og oppnå resultater på sine felt, mestring er viktig for dem. Når de får det til, så er det mestring for oss også.

Mahmoud Abu Amer og kollegene hans holder kurs flere ganger i måneden, og de målretter kursene etter brukergrupper og tema, og videre etter hvilke søkesystemer og programmer som er aktuelle. Og de har tett oppfølging med brukerne av biblioteket. – De kommer tilbake – og de spør oss.

Midt under samtalen vår kommer sykehusdirektøren innom biblioteket med en stor offisiell gjestedelegasjon som besøker sykehuset. Det er åpenbart et sted som sykehuset ønsker å vise frem; et sted å være stolt av. Likevel er det vanskelig å legge skjul på at det er mye Amer gjerne skulle ha gjort annerledes eller bedre, men utvikling krever også tilgang til flere ressurser.

Et lite tilbakeblikk

På 1990-tallet fikk biblioteket ved al Shifa-sykehuset faglig bistand fra Norge til bibliotekutvikling. Da det brøt ut krig i romjulen 2008, ble engasjement vekt på nytt. – Å se på det som skjedde herfra var mildt sagt for jævlig, sier tidligere redaktør og nå pensjonert medlem Erling Bergan til Bibliotekaren. Gjennom Bibliotekaren strakk han ut en hånd til BF-medlemmene for å sjekke om de hadde lyst til å hjelpe. Og det hadde de. På den tiden var det sårt behov for nye ressurser i biblioteket.

Først og fremst skulle vi bidra med faglig hjelp og ikke penger. Det var ikke grunnlag for en bred underorganisasjon for internasjonalt arbeid. Men

– Det viktigste vi gjør, er å kurse leger, farmasøyter, fysioterapeuter, all slags helsepersonell og ikke minst studenter til å kunne bruke systemene.

Mahmoud Abu Amer

folk var positive, og vi hadde gode diskusjoner om hva slags katalogsystem som kunne være aktuelle, sier Bergan. Han forteller at i 2009 så var ikke verden bare opptatt av det beste og billigste datasystemet. Da handlet det først og fremst om nettilgang. – Det overraskende var at det var veldig god tilgang i Gaza. Det var ikke spesielt dyrt, og det var relativt stabilt.

Men det skulle likevel vise seg at den kanskje beste investeringen var i den lokale kompetansen. Mahmoud Amer var en av svært mange gode søkere, og fikk jobben, til tross for at han ikke er bibliotekar. Men kompetansen hans var det ingenting å utsette på. – Takket være Mahmoud er dette et godt og selvgående bibliotek i dag, sier Bergan.

Bærebjelken skiftes ut

På et kontor i Trøndelag fylkesbibliotek sitter Malin Kvam. Hun kjenner både Erling og Mahmoud godt gjennom flere års samarbeid og prosjektutvikling. Da helsebiblioteket ved al Shifa-sykehuset skulle utvikles og reetableres etter krigen i 2008–2009, ble Malin Kvam en sentral medspiller i prosjektet.

Og timingen kunne neppe ha vært bedre. Malin Kvam leverte sin bacheloroppgave om Open Access og hadde sett på søkesystemet Hinari i 2009, I oppgaven hadde hun koblet sammen utviklings spørsmål med bibliotek. Slik ble hun en ressurs i avtalen mellom Bibliotekarforbundet og Norwac. Kvams kompetanse ble essensiell for utviklingen av helsebiblioteket ved al Shifa-sykehuset. Da Bibliotekarforbundet kontaktet henne, hadde hun allerede jobbet for Norwac en stund og gjort noen opplæringsoppdrag i utviklingsprosjekter i Libanon.

– Etter studiene hadde jeg en utfartstrang, jeg hadde lyst til å jobbe internasjonalt. Og da jeg søkte på nett, fant jeg ut at det var svært få bistands- og utviklingsorganisasjoner som hadde bibliotekprosjekter. Norwac var den eneste aktuelle på listen. Sånn sett hadde jeg to innganger til Gaza, både som medlem i Bibliotekarforbundet og gjennom Norwac.

Gazastripen

- Gazastripen er et palestinsk landområde på om lag 360 kvadratkilometer, med ca. 40 km kystlinje langs middelhavskysten.
- Det bor nær to millioner innbyggere på Gazastripen, hvorav om 600 000 bor i Gaza by.
- Innbyggerne er i hovedsak arabiske palestinere.
- Internt i Gaza har den palestinske motstandsorganisasjonen Hamas styrt siden 2007.
- Som svar på at Hamas kom til makten, iverksatte Israel en blokad mot Gaza.
- Blokaden har ført til ulevelige tilstander på Gazastripen og bryter med grunnleggende menneskerettigheter, ifølge FN.
- FN kaller blokaden en kollektiv avstraffelse rettet mot den palestinske befolkningen og må anses som en krigsforbrytelse.
- Over 65 prosent av befolkningen i Gaza lever under fattigdomsgrensen, arbeidsledigheten er ekstremt høy.
- I 2021 kunngjorde den israelske forsvarsministeren at den 65 kilometer lange «jermuren» rundt Gaza stod ferdig.

Kilder: SNL.no FN.no, FN-sambandet, unric.org, aftenposten.no

Mahmoud Abu Amer sammen med Malin Kvam (i midten) og Astrid Müller under et opplæringsbesøk ved helsebiblioteket på al Shifa-sykehuset.

Mens man 10–15 år tidligere utelukkende hadde basert seg på egne katalogsystemer og fysiske samlinger som bærebjelker i ethvert bibliotek, ble bjelkene skiftet ut med søkedatabaser. Når helsebiblioteket skulle utformes på nytt, skulle søkedatabasen Hinari bli den nye bærebjelken fra dag én. Verdens Helseorganisasjon (WHO) har satt opp søkesystemet Hinari, som i dag gir tilgang til en samling av helselitteratur med flere enn 20 000 medisinske tidsskrifter og nær 70 000 bøker. Lisenser til Hinari tilbys gratis eller mot et lavt gebyr til land som har lave bruttonasjonalprodukt. På den måten ble Hinari et selvskrevet valg da det palestinske helsebiblioteket skulle finne sine kilder.

Malins dybdekunnskap om Hinari var senere det som hele helsebiblioteket i Gaza skulle bygges på, og den gang var hun en av flere som dro ned og bisto med skolering av bibliotekarene ved sykehusbiblioteket. Selv er Kvam fortsatt overbevist om at Hinari er noe av det som gjør at det er et bibliotek der i dag. – Med den typen ressurser og tilgang, har leger og studenter ved al Shifa-sykehuset omtrent like god tilgang på kunnskap som en student ved St. Olavs.

13 år senere er Mahmoud og Malin på hver sin kant enige i at Hinari har vært essensiell for biblioteket. Men utviklingen går fort, og tilgang i bibliotekverden handler ofte mer om begrensninger enn åpninger. Mahmoud Abu Amer ønsker seg flere lisenser og bedre brukertilgang, slik at flere brukere kan få tilgang til Up-to-date, PubMed og søk i artikler uten å måtte være til stede i åpningstidene

til biblioteket. – Det er mange ting vi ikke kan tilby i dag, det er for dyrt, sier Amer.

Men den største utfordringen ligger likevel i behovet for kompetanseutvikling. – Den tilgangen vi ikke har, er tilgang til å se hvordan verden virker utenfor. Vi trenger sårt et vindu mot verden.

Behov for hospitering

I dag er Kvam distriktsleder i Trøndelag BF og jobber som rådgiver ved fylkesbiblioteket. Der har hun flere jern i ilden og har fortsatt et sterkt internasjonalt engasjement. For tiden jobber hun blant annet med et Erasmus-prosjekt som handler om bibliotek som integreringsarena sammen med blant annet en polsk organisasjon og den ukrainske bibliotekforeningen. At Kvam har mye på tapetet, er det ingen tvil om, men hun reiser gjerne til Gaza igjen om hun får muligheten.

Hun deler likevel Mahmoud Abu Amers ønske om å kunne observere et annet helsebibliotek. – Det de ville hatt absolutt mest utbytte av på dette stadiet, sier Kvam, – tror jeg er å hospitere ved et annet helsebibliotek og se hvordan ting fungerer i praksis andre steder.

De siste halvåret har ansatte i Norwac og tillitsvalgte i Bibliotekarforbundet planlagt besøk fra helsebiblioteket i Gaza og fra et tilsvarende helsebibliotek i Libanon. Likevel er det farlig å være for optimistisk, det å få utreisettillatelse fra Gaza er en kafkask prosess som få er forunt å gjennomgå. Også i 2016 og i 2020

var det planlagt kurs i Norge, første gang av slo jordaniske myndigheter utreiseseøknad, mens i 2020 var det covid som stengte døren for besøket.

Nå har Amer vært daglig leder ved biblioteket i 13 år, og når vi spør hva som holder ham gående og motivert handler det om den utviklingen som han ønsker for biblioteket. – Jeg vil utvikle meg selv, men jeg vil også at helsebiblioteket skal nå de målene vi har satt. Jeg håper at vi kan få bedre tilgang, kunne tilby brukerne våre det de ønsker seg og trenger, mer åpne kilder og flere lisenser til f. eks Up-to-date, som de har bruk for når de ikke finner det de trenger i systemene vi tilbyr.

Kunnskapens kontrollposter

Det er ikke enkelt å leve i en blokkade, ei heller drive et bibliotek. Ressursene er sporadiske og tilgangen til verden utenfor er begrenset. Tidligere har det vært fullstendig blokkert, påpeker Amer. Noe som for andre kan virke enkelt, som å importere bøker, er så begrenset her at helsebiblioteket nærmest har vært drevet uten bøker. – Vi får noen bøker gjennom en organisasjon som heter Book Aid. Dessverre har vi ikke fått til å få dem fraktet hit, vi har mistet en helt essensiell støtte til frakt og transport.

– Alt som passerer grensene, blir gjenstand for grundige kontroller. Også bøker. Det er et dog et lite vindu som er åpnet mot verden, et vindu mot Egypt er så vidt åpnet. Men det har gjort lite med tilgang, og mangelen på tilgjengelige ressurser er fortsatt et stort problem, sier Amer.

Amer påpeker at det er mange behov som kan adresseres. – Hvis dere kommer hit og ser, kommer dere til å se hva vi trenger, fortsetter han. – Vi lever i en stengt verden. Vi er heldig som har referanser. Men om vi får tettere kontakt med andre bibliotek og bibliotekarer, vil vi finne ut hva det er vi egentlig kan gjøre for å få til et godt bibliotek her.

Nå er den siste kontrollposten å vente på svar fra den norske ambassaden på Mahmoud Abu Amers hospiteringsvisum. Spent sjekker Mahmoud e-posten sin daglig for å se om det har kommet svar, ingenting vil gjøre ham tristere enn nok et avslag.

Vennskap utenfor murene

De siste årene har ikke Bibliotekarforbundet fått mange forespørsler om videre opplæring av helsebibliotekarene i Gaza, noe Kvam ser som et godt tegn.

– Det går av seg selv, og gode bistandsprosjekter skal heller ikke vare i 20 år. Hele poenget er at de skal stå på egne ben, og det gjør de jo, sier Kvam.

Malin Kvam håper nå at de to vil sees her i Norge i slutten av oktober, som planlagt. Men forventning og håp er sånn som man ikke tør å sette sin lit

til etter at man har vært noen ganger i Gaza. Ingenting er virkelig, før det er virkelig. – Jeg krysser fingrene for at dette skjer. Det vil ha en stor verdi, at de får komme hit på kurs, ikke minst at Mahmoud og Ahmad fra Libanon får treffe hverandre. Selv om de sitter i Libanon og Gaza, jobber de veldig alene på hver sin kant.

– Det er akkurat det vi trenger mest, sier Mahmoud. Ingen av oss som jobber her har noensinne sett et annet helsebibliotek, vi har ikke vært utenfor Gaza. Vi driver vårt bibliotek med begrensede ressurser og er helt avhengig av at andre forteller oss om hvordan verden ser ut. Det vi trenger, er å få se hvordan ting virker i praksis andre steder.

– Og så ønsker vi oss et tvillingbibliotek, en søster vi kan sammenligne oss med og utveksle erfaringer med et annet sted i verden, avslutter Mahmoud.

Norwac

Norwac er en humanitær hjelpeorganisasjon som primært jobber med medisinsk assistanse i utsatte områder i Midtøsten. Norwac opererer gjennom lokale partnere og baserer seg på humanitære prinsipper og upartiskhet. Norwac ble etablert i 1983 og har i dag prosjekter i Syria, Libanon og Palestina. I Gaza er en av deres lokale partnere al Shifa-sykehuset, under det palestinske helseministeriet.

Norwac og Bibliotekarforbundet

Norwac inngikk en intensjonsavtale med det palestinske helseministeriet i 1994 om oppbyggingen av et helsebibliotek ved al Shifa-sykehuset. I juni 2009 signerte Norwac og Bibliotekarforbundet en formell samarbeidsavtale om utvikling av helsebiblioteket i Gaza. Biblioteket var i svært dårlig forfatning etter blokkade og krig, og Norwac hadde fått midler til gjenoppbygging på helseområdet. Bibliotekarforbundet skulle bistå med faglig bistand og kompetanse i gjenoppbyggingen. Avtalen har siden blitt fornyet, og Bibliotekarforbundet bidrar årlig med en finansiell donasjon til biblioteket. Norwac drifter prosjektet i Gaza og sørger for god informasjonsdeling mellom partnerne.

Norske folkebibliotek uten pallplass i Norden

En statistikkrapport fra Innlandet fylkesbibliotek viser at satsingen på folkebibliotek i Norge er svak sammenlignet med våre nordiske naboland. Målet med rapporten er å se hvilken effekt den nye folkebibliotekloven har hatt på utviklingen over tid. Sammenligningen med nabolandene har gitt flere overraskelser.

Tekst: Margrethe Gaassand

«Folkebibliotekloven – hva førte den til?» Den nye folkebibliotekloven har vært virksom siden 2014, men hva har den hatt å si i praksis for innbyggernes bruk og kommunenes satsing på bibliotek? Marius Græsby og Øystein Stabell ved Innlandet fylkesbibliotek har utarbeidet en rapport, og noen av funnene gir grunn til bekymring.

– Den nye folkebibliotekloven har endret bibliotekene, spesielt når det kommer til aktivitet og tjenester, sier Marius Græsby ved Innlandet fylkesbibliotek.

Dette er i tråd med lovens intensjon. Da loven ble innført var meningen at den skulle bidra til å styrke bibliotekene. Både Stortingsmelding nr. 23 (2008–2009) og Kulturutredningen 2014 slo fast at sektoren var underfinansiert og trengte et løft. Den nye loven skulle snu utviklingen og bidra til å gjen-skape folkebibliotekene som den samlende arenaen, som den også er mange steder i dag.

Og det er en magisk tid i folkebibliotekene. I mediene omtales årene siden lovendringen som bibliotekenes gullalder, sjelden har det vært så høy aktivitet, og bibliotekarene leverer tjenester av høy kvalitet. Samtidig, de som jobber i bibliotekene merker godt at det har blitt mer å gjøre, både på godt og vondt.

– Det lovendringen ikke har endret, tvert imot, er kommunenes egne satsinger på biblioteket, sier Græsby. Ressursene til å gjennomføre oppgavene har ikke fulgt med selv om porteføljen har økt.

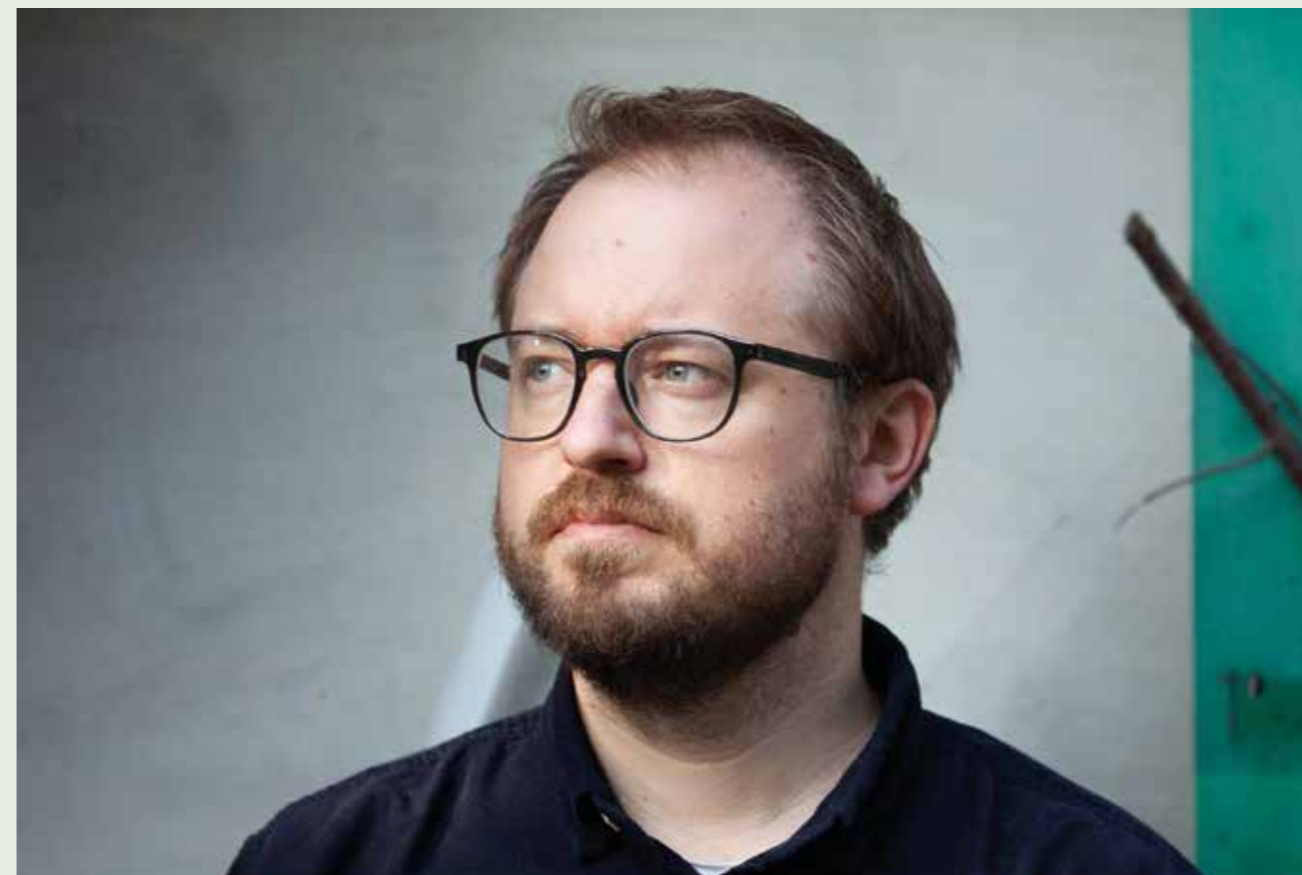
I rapporten kan vi lese at besøkstallene har klatt oppover, utlån av fysiske bøker har økt for barn og holdt seg forholdsvis stabile for voksne, mens veksten i arrangementer har vært enorm. Mens det i 2013 var litt over 400 000 deltakere på arrangementer, var tallet økt til 1,7 millioner deltakere i 2019.

For mange som jobber i folkebibliotek, er det ikke ukjent at ressurskampen hører hverdagen til. Mens det har vært en økning i oppgaver, har det samtidig vært en nedgang i bemanning.

– Etter at den nye loven ble innført har det vært en eksplosiv vekst i arrangementer, men det er store forskjeller, og enkelte steder er lav bemanning årsaken til at det nesten ikke gjennomføres arrangementer i det hele tatt. Det skjer ofte at bibliotek må holde stengt dersom det er sykdom. Få ansatte gir en enorm sårbarhet, sier Græsby.

Kutt i lokale budsjetter

Græsby bekrefter at det også var dette som var utgangspunktet for at arbeidet med statistikkinnhenting ble iverksatt. – I Innlandet er det 46

Marius Græsby fra Innlandet Fylkesbibliotek er bekymret for hva ressursmangel vil si for utviklingen av folkebiblioteket i fremtiden. Foto: Thomas Nilsen

kommuner, og mange av folkebibliotekene har kontaktet oss fordi de trenger hjelp til å finne argumenter mot kutt i egne budsjetter. De har flere oppgaver nå enn før, og de trenger ressurser til å løse dem. Med ressurser, mener Græsby ansatte. Det er ikke i mediebudsjettet det går hardest utover bibliotekene.

Tallene fra rapporten viser at mens det i norske folkebibliotek i 2013 var 2434 ansatte fordelt på 1765 årverk, var tallet økt til 2463 ansatte på 1837 årverk i 2021. Når Græsby og Stabell så dette i sammenheng med befolkningsveksten, oppdaget de at bemanningen i realiteten var gått ned.

Og det fremgår tydelig fra rapporten at det har vært en reell nedgang i kommunens prioriteringer av bibliotek

i budsjettene. Etter innføring av den nye folkebibliotekloven har kommunene kuttet i andelen av de totale driftsutgiftene som kommunene bevilger til bibliotekene via kulturbudsjettet. Mens det i 2013 i snitt ble brukt 13,9 prosent, ble det i 2021 brukt 11,5 prosent.

Det er store variasjoner mellom kommunene, men tallene gir likevel en pekepinn på at utviklingen ikke viser tegn til en reell prioritering av folkebibliotekene. Kristin Holm Jensen er avdelingsdirektør for oppvekst, kultur og utdanning i KS og er ikke like overbevist om at det er en utelukkende negativ utvikling i de kommunale prioriteringene.

– Det er ikke entydig at kommunene har kuttet i bibliotekjenestene, sier Jensen. – Ifølge Statistisk sentralbyrås

kommuneregnskapstall har driftsutgiftene til bibliotek per innbygger økt de siste årene. Det som er positivt, er at det er økende bevissthet om og politiske forventninger til bibliotekets betydning. Bibliotekene er offensive og innovative i et samfunn i endring. De er utrolig viktige for leselyst, som arena for samtale og debatt, for bærekraft og delingskultur og for digital inkludering av for eksempel eldre – for å nevne noe. Disse viktige rollene er et godt utgangspunkt i konkurransen om budsjettmidlene, hvis bibliotekene opplever at politikernes forventninger og ønsker er større enn ressursene.

Trengs det normer?

Det er lite tvil om at det flere steder

Kristin Holm Jensen, avdelingsdirektør for oppvekst, kultur og utdanning i KS, mener bibliotekenes rolle som arena for inkludering, leselyst og samfunnsdebatt vil være viktig å trekke frem i konkurransen om kommunale midler. Foto: KS

mangler ansatte til å løse oppgavene i folkebiblioteket. Men kan normer være en løsning dersom man skal få kommunene til å bli bedre på å prioritere gode bibliotekstjenester? Eller finnes det andre måter å bevisstgjøre kommunene på i prioriteringene?

Jensen er klar på at det er kommunene selv som har ansvar for disse prioriteringene. – Kommuner og fylkeskommuner har et selvstendig ansvar for bibliotekstjenestene. Statlig detaljstyring, som bemanningsnormer, er ikke noe godt svar. Påvirkning av politiske prioriteringer skjer best i hvert lokalsamfunn, og den økende bevisstheten om bibliotekenes viktige rolle er som sagt et godt utgangspunkt. KS er en utviklingspartner for kommunene og bidrar på kulturfeltet med kunnskap om at det kulturpolitiske handlingsrommet er større enn mange tror. Nå jobber vi med å forbedre digitale systemer i bibliotekene, på tvers av forvaltningsnivåene, sier Jensen.

Marius Græsby ved Innlandet fylkesbibliotek er åpen for å diskutere ideen om bemanningsnormer.

– Trengs det en bemanningsnorm for å kunne løse alle oppgavene som biblioteket er pålagt i dag?

– Det er et interessant spørsmål. Det kunne man jo diskutere som en mulig løsning, for spørsmålet er om loven fungerer etter hensikten. I forarbeidene til lovendringen argumenterte man for å fjerne bestemmelser som hadde frivillig karakter, og man ønsket å

forplikte kommunene til å ta ansvar for egen bibliotekdrift. Hvis dette ikke var nok, stod det at man i fremtiden skulle vurdere å innføre statlige, veiledende retningslinjer.

– Kan man finne ut hvor mange ansattressurser et bibliotek trenger?

– Ja, til en viss grad tror jeg det er mulig. Selv om lovteksten er generell og oppgavene kan løses på forskjellige måter, er den overordnede målsettingen konkret, og jeg tror nok at biblioteklederne selv har en formening om hva som kreves for å oppnå den.

Finland best i klassen

For å se på om den nye loven hadde ført til bedre satsinger på folkebibliotek, valgte Græsby og Stabell å sammenligne med de landene som står oss nærmest, både fordi de er oss geografisk nære og fordi det er velferdsstater med god økonomisk og kulturell utvikling, som de skriver i sin metodiske utredning. – Mest av alt ble sammenligningen gjort for å si noe om nivået på den nasjonale satsingen, sier Græsby.

– Og det er store forskjeller mellom folkebibliotekene i de nordiske landene. Av Norge, Sverige, Danmark og Finland så ligger vi nederst på besøks- og utlånstall, og norske folkebibliotek har færrest aktive lånere. Det som kanskje overrasker aller mest, er at det i Norge er færre ansatte i bibliotek per innbygger enn i samtlige

«Svarene vitner om et enormt potensial for kunnskapsformidling, lesefokus, møteplassfunksjon, arrangement og på en rekke andre områder. Jeg tror de færreste ute i kommunene egentlig forstår hvor mye et folkebibliotek kan bidra med for å løse store, felles utfordringer»

Marius Græsby

naboland. Sammenlignet med Finland, som kommer best ut på alle poster, har de 110 prosent flere årsverk i folkebibliotekene enn i Norge. Det store spørsmålet er hvorfor Norge ikke kommer bedre ut?

– Vi vet ikke nok om forholdene i Finland til å si så mye om forskjellene mellom Finland og Norge. Det kan være mange grunner, for eksempel at bibliotekene i Finland har andre og flere oppgaver eller at de er organisert annerledes enn i Norge, sier avdelingsdirektør for oppvekst kultur og utdanning i KS, Kristin Holm Jensen.

Ved Innlandet fylkesbibliotek er det likevel optimisme knyttet til tallmaterialet. Græsby og hans kollega Stabell har forventninger til sektoren i fremtiden, men er likevel klar på at prioriteringer er nødvendig for å utløse potensialet.

– Totalt ser vi at de tre andre landene har omtrent 70 prosent flere årsverk i sine bibliotek enn Norge. I arbeidet med rapporten spurte vi derfor bibliotekledere i Innlandet om hva en 70 prosent økning i antall årsverk ville ha

betydd for deres bibliotek. Svarene vitner om et enormt potensial for kunnskapsformidling, lesefokus, møteplassfunksjon, arrangement og på en rekke andre områder. Jeg tror de færreste ute i kommunene egentlig forstår hvor mye et folkebibliotek kan bidra med for å løse store, felles utfordringer, avslutter Græsby.

Rapporten kan lastes ned og leses i sin helhet fra Innlandet fylkesbiblioteks nettsider.

Landsmøtet er Bibliotekarforbundets høyeste organ og samles hvert tredje år for å bli enige om forbundets viktigste prioriteringer for den kommende treårsperioden. I november samles delegater fra hele landet. Nok en gang er medlemskriteriene lagt på bordet til debatt.

Tekst: Margrethe Gaassand

Hvilke endringer står for døren, Bibliotekarforbundet?

Allerede under distriktsledersamlingen i mai varslet distriktslaget fra Akershus BF at de ville komme med endringsforslag til vedtektene. Distriktslaget har sendt inn forslag om å utvide medlemskriteriene til også å gjelde personer med minimum bachelorgrad som har arbeidsoppgaver innen bibliotekfag, kunnskapsorganisering eller dokumentforvaltning.

– Flere som jobber i bibliotek ønsker å bli medlem hos oss.

– Tiden er moden for å diskutere dette igjen, og vi ønsker å fremme forslaget på ny fordi det handler om at det er flere som jobber i bibliotek som ønsker å

være medlem hos oss. Det sier Bendik Løve fra styret i Akershus BF. I Akershus er medlemmene klare for å holde debatten levende og mener at det er synd at det er stengt for andre utdanninger. – Som forening står vi ikke like sterkt som vi kunne ha gjort, sier Løve til Bibliotekaren.

Forbundsleder Veronicha Angell Bergli har tidligere i år flagget sitt standpunkt i saken, og på lederplass i Bibliotekaren i juni kunne vi lese at Bergli har tro på at forbundet vil komme styrket ut ved å åpne opp for at de som jobber i bibliotek med andre utdanningsbakgrunner enn bibliotekarer kan bli medlem. – Jeg tror ikke at vi skal være redd for utviklingen. Historien viser at vi er både endringskompetente og endringsvillige, skriver Bergli.

Nestleder Glenn Karlsen Bjerkenes sier at forbundsstyret skal gjennomgå alle innkomne saker fra distriktslagene i oktober og at de vil bli lagt frem for landsmøtet i god tid. – Etter at det

– Forbundsleder Veronicha Angell Bergli mener at vi ikke skal være så redde for utviklingen.

førrige forbundsstyret la frem dette som en sak for landsmøtet i 2020 og forslaget falt*, har det ikke vært diskutert å ta dette opp formelt i forbundsstyret igjen. Nå er det opp til medlemmene og distriktslagene å ta saken videre om de ønsker det, sier Bjerkenes.

Selv er Bjerkenes åpen for en utvidelse av medlemskriteriene, men kan ikke svare for resten av forbundsstyret. – Da vi la frem forslaget i 2020 var det bred enighet om at en åpning er veien å gå, men det var også et mindretall som ikke ønsket en åpning, påpeker han.

Han viser til at dagens forbundsstyre har en relativt lik sammensetning som i 2020, men at mye kan skje i løpet av tre år, og folk kan og har sin fulle rett til å endre mening. Han oppfordrer alle distriktslag og delegater til å stille med et åpent sinn til landsmøtet og ta diskusjonen og debatten der. – Det er viktig at alle synspunkt blir hørt før en avgjørelse tas, sier Bjerkenes.

Se til Danmark

Styremedlem Kathrin Kvilstad var blant mindretallet i 2020 og bekrefter at standpunktet står uendret i dag. – Jeg ser fortsatt at det av økonomiske grunner kan være nødvendig med en åpning, men jeg opplever at det vil bli en form for devaluering av bibliotekarprofesjonen. Hvis vi skulle åpne opp for noen, så måtte det være for arkivarene. De jobber på samme måte som bibliotekarene, de tilgjengeliggjør og tilrettelegger kunnskap og vil kunne tilhøre profesjonen fordi det er en utdannelse med kunnskapsorganisering i bunn. Det er jeg komfortabel med, sier Kvilstad.

Akershus BF er et av distriktslagene som ønsker endringer i medlemskriteriene, de mener det er på tide å lage plass til flere. – Sammen står vi sterkere, sier Bendik Løve fra Akershus BF.

– Jeg ser med gru på det som har skjedd i Danmark, jeg synes ikke de har klart å ivareta faget og profesjonen.

Kvilstad var selv bibliotekarstudent i København for vel ti år siden og så allerede da tendensene til det hun kaller utvanning av faget. – Jeg ser med gru på det som har skjedd i Danmark, jeg synes ikke de har klart å ivareta faget og profesjonen.

I Danmark har bibliotekarutdanningen gradvis endret seg, og i takt med endringene har også forbundet Kultur og Information måttet tilpasse sin organisasjon. Til den norske medlemsdebatten sier den danske forbundslederen Tine Segel dette: – Jeg kan godt gjenkjenne frykten for utvanning av fagligheten, men i Danmark er det nok

snarere på utdannelsen at det problemet oppstår. Både på arbeidsplassene og i regi av fagforeningen beriker man jo hverandre. Vi har både bibliotekarer og ikke-bibliotekarer i vårt hovedstyre, og det styrker faktisk den faglige debatten – som kanskje også glir over i en bibliotekfaglighet for noens vedkommende.

– Skal jeg se tilbake på utviklingen i Danmark, sier Segel, – må jeg konstatere, at vi kom for sent i gang som fagforening med at inkludere medlemmer med annen faglig bakgrunn på bibliotekene. Og nå, hvor vi som fagforening står foran en fusjon, er utgangspunktet at vi står sterkere sammen og at det ikke betyr at bibliotekarenes faglighet utvannes.

Kvilstad er heller ikke uenig i at profesjonen både må oppdateres og endre seg i takt med samfunnsendringene, men er helt klar på at hele vitsen med

et profesjonsforbund handler om å ivareta faget. Åpner en opp, sender det et kraftig signal til omverdenen om at profesjonen ikke er viktig, sier Kvilstad.

– Jeg kan godt gjenkjenne frykten av utvanning av fagligheten.

Nå blir det opp til delegatene på landsmøtet å bestemme om personer med andre utdannelser som jobber i bibliotek kan opptas som medlemmer i forbundet i fremtiden.

Frem mot november kan du følge saken videre på bibforb.no

Foto: Ilja C. Hendel

Kathrin Kvilstad i forbundsstyret står ved sitt standpunkt fra 2020 og er ikke klar for å åpne opp for andre enn bibliotekarutdannede.

**I 2020 falt forbundsstyrets forslag om endring av medlemskriteriene med 36 stemmer for og 23 stemmer mot. For å vedta en vedtektsendring kreves det 2/3-dels flertall.*

Her er de nye BF-kandidatene

Valgkomiteen har foreslått Ola Eiksund som leder av Bibliotekarforbundet. Elisabeth Reinertsen foreslås som nestleder.

Valgkomiteen varslet allerede i juni at de hadde funnet lederkandidatene til styret. Nå er hele valgkomiteens innstilling klar.

– Siden mange har ønsket å stå med videre fra sist, tyder det på at de har fungert godt sammen. Det var også et godt fordelt styre med tanke på

representasjon fra arbeidsplasser og geografisk spredning. Vi har måttet fylle noen tomme plasser, og der mener jeg vi har funnet noen gode kandidater, sier Anne Husøy, som har ledet arbeidet i valgkomiteen.

Ola Eiksund er innstilt som BFs nye lederkandidat. Han er 61 år, bosatt i Arendal og er utdannet både førskolelærer og bibliotekar. I Arendal har han arbeidet i flere ulike stillinger i biblioteket, også som biblioteksjef siden 2008. Ola kjenner BF som tidligere tillitsvalgt, han har vært vara til forbundsstyret i to perioder og har ledet kontrollkomiteen.

Elisabeth Reinertsen er innstilt som nestleder. Hun har vært med i forbundsstyret, først som vara i perioden 2017–20 og som fast representant fra 2020 og fram til i dag. Hun er hovedtillitsvalgt for skolebibliotekarene i Akershus, der hun også jobber som skolebibliotekar ved Hvam videregående skole.

Valgkomiteens forslag til styre

Leder

Ola Eiksund, Arendal kommune

Nestleder

Elisabeth Reinertsen, Hvam videregående skole

Styremedlemmer

Glenn Karlsen Bjerkenes, Universitetet i Oslo

Miriam Bakkeli, Folkehelseinstituttet

Linda Rasten, Nordre Follo bibliotek

Ørjan Persen, Bergen Offentlige Bibliotek

Rune Nygård Haug, student ved OsloMet

Varamedlemmer

Monica Skybakmoen, Bibliotek-Systemer AS, Larvik

Åse Hansen, Sørreisa kommune

Malin Kvam, Trøndelag fylkesbibliotek, Trondheim

Sara Røddesnes, NTNU

Siv Jørstad, Valle Hovin videregående skole

Ola Eiksund stiller til valg som leder av Bibliotekarforbundet. – Bibliotek er i mine øyne en av menneskehetens beste ideer: universell, gratis og for alle: hvem kan stille opp mot det i lys av vår lange historie?

Valgkomiteens forslag til kontrollkomité

Leder

Morten Olsen Haugen, Trøndelag fylkesbibliotek, Steinkjer

Medlemmer

Claus Chr. Hansen, Oppdal Bibliotek

Ann-Iren Bårdsnes, pensjonist, Oslo

Vara

Jannicke Røgler, Trondheim folkebibliotek

Tinging

– en helt ny modul i BiblioFil som lar innbyggerne tinge møterom, verktøy og annet utstyr når de selv ønsker!

Hold brannøvelse hjemme

Vet alle i familien hva de skal gjøre
dersom brannalarmen går?
Her gir vi deg svaret.

Ha brannøvelse hjemme – dette gjør du:

1. Lag en evakueringsplan.
2. Avtal hvem av foreldrene som har ansvar for hvilket barn.
3. Kryp ut om det er mye røyk.
4. Avtal et møtested utenfor hjemmet.
5. Ved brann ring 110.

Benytt tiden hjemme til å holde brannøvelse. Det kan redde liv, er oppfordringen fra Tryg Forsikring og Bibliotekarforbundets forsikringskontor.

Erfaringen viser at det er svært få som har tenkt igjennom hva de skal gjøre dersom det begynner å brenne i boligen.
– Tall fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap viser at halvparten av landets barnefamilier mangler en plan for hvem som skal gjøre hva i tilfelle brann.

– Både Tryg og Bibliotekarforbundets forsikringskontor oppfordrer til å bruke noen timer på å holde brannøvelse.
– Det gir økt sikkerhet og kan redde liv dersom det skulle begynne å brenne, sier Roar Hagen ved forsikringskontoret.

Våre anbefalinger

- Hold brannøvelse med barna minst en gang i året.
- Test at røykvarslerne fungerer hver måned.
- Sørg for batteribytte eller utskiftning av røykvarslere, slik at de alltid virker som de skal.
- Installer alarm med kobling til sentral.
- Vend pulverapparatet opp ned noen ganger hvert år, slik at pulveret ikke klumper seg.
- Sjekk at nåla i trykkmåleren på apparatet står på det grønne feltet.

Foto: AdobeStock

Bibliotekarforbundets tidsskrift

Om Bibliotekarforbundet

Sekretariatet

Forbundsleder: Veronicha Angell Bergli
Kontorleder: Petter Bruce
Seniorrådgiver: Hege Bergravf Johnsen
Seniorrådgiver: Bente Ørberg
Kommunikasjonsrådgiver: Margrethe Gaassand

Post og besøksadresse: Bibliotekarforbundet
Sandakerveien 114A, 0484 Oslo
Telefon: 480 20 900
E-post: bf@bibforb.no
Nettside: www.bibforb.no

Facebook: /Bibliotekarene
Instagram: @bibliotekarene
Twitter: @Bibliotekarene

Forbundsstyret

Leder

Veronicha Angell Bergli
Mobil: 976 16 888
E-post: veronicha.bergli@bibforb.no

Nestleder

Glenn Karlsen Bjerkenes, Universitetsbiblioteket i Oslo
Mobil: 908 78 846
E-post: glenn.bjerkenes@bibforb.no

Styremedlemmer

Kathrin Lunborg Kvilstad, Jåttå videregående skole
Miriam Bakkeli, Folkehelseinstituttet
Linda Rasten, Nordre Follo bibliotek
Elisabeth Reinertsen, Hvam videregående skole
Ørjan Persen, Bergen Offentlige Bibliotek

Varamedlemmer

Monica Skybakmoen, Bibliotek-Systemer AS
Åse Hansen, Lyngen bibliotek
Sara Røddesnes, NTNU Universitetsbiblioteket
Jannicke Røgler, Trondheim folkebibliotek
Per Eide, Bergen Offentlige Bibliotek

Distriktslag

Finnmark

Ragnhild Måsø
Deanu Girjerádjua/ Tana bibliotek
Telefon: 464 00 316
finnmark@bibforb.no

Troms

Stine Fjeldsøe
Tromsø bibliotek og byarkiv
Telefon: 971 71 954
troms@bibforb.no

Nordland

Sissel Anita Holtet
Hamarøy Bibliotek
Telefon: 971 91 833
nordland@bibforb.no

Trøndelag

Malin Kvam
Trøndelag fylkesbibliotek
Telefon: 922 46 656
trondelag@bibforb.no

Møre og Romsdal

Anne Husøy
Hustadvika bibliotek
Telefon: 454 71 315
moreogromsdal@bibforb.no

Vestland

Trude Hege Bergesen
Kvinnherad bibliotek
Telefon: 483 04 592
vestland@bibforb.no

Rogaland

Distriktslagsleder: For tida
ingen – kontakt BF's sekretariat
rogaland@bibforb.no

Agder

Madeleine Østerud
Lindesnesbibliotekene – Mandal
Telefon: 906 31 156
agder@bibforb.no

Telemark

Hanne Nesset
USN – Biblioteket Porsgrunn
Telefon: 31 00 94 53
telemark@bibforb.no

Vestfold

Susanne B. Bolstad
Larvik bibliotek
Telefon: 951 22 866
vestfold@bibforb.no

Østfold

Madelen Ramsøy
Tomter innbyggertorg og bibliotek
Telefon: 934 40 410
ostfold@bibforb.no

Buskerud

Stig-Elvis Furset
Viken fylkesbibliotek – Drammen
Telefon: 934 62 692
buskerud@bibforb.no

Innlandet

Eirik Olsen
Gjøvik bibliotek og litteraturhus
Telefon: 970 64 236
innlandet@bibforb.no

Oslo

Jane Kathrine Larsen
Oslo VO Sinsen
Telefon: 928 35 199
oslo@bibforb.no

Akershus

Helena Huse
Skedsmo videregående skole
Telefon: 995 23 993
akershus@bibforb.no

Innmelding og endring av medlemsopplysninger

Du kan melde deg inn eller endre medlemsopplysningene dine på våre nettsider www.bibforb.no. Ferdig utdannede bibliotekarer må sende dokumentasjon på bibliotekarutdanning som vedlegg.

Trenger du hjelp? Ta kontakt med Petter Bruce i BF's sekretariat: tlf 480 20 900 eller bf@bibforb.no.

Verv og vinn

I høst kan du vinne fine premier om du bidrar til å verve flere medlemmer til Bibliotekarforbundet. Har du fått en ny kollega? Eller kjenner du noen uorganiserte som kan bli medlem i Bibliotekarforbundet?

For hvert yrkesaktivt medlem du verver, vinner du et gavekort fra ARK Bokhandel på 500,-. Verver du et nytt studentmedlem, sender vi deg en nyttig overraskelse i posten.

Bonuspremie til en mesterverver

Vervekampanjen strekker seg ut året, og i januar trekker vi en vinner blant høstens ververe som får delta på Bibliotekmøtet i Haugesund i 2024*. Bibliotekarforbundet dekker reise og opphold for den som vinner bonuspremien.

Les mer om hvordan du kan verve.

*Bibliotekmøtet arrangeres 17.-19. april 2024 i Haugesund.

Vinn
gavekort fra
ARK Bokhandel
500,-

BF

Bibliotekarforbundet